

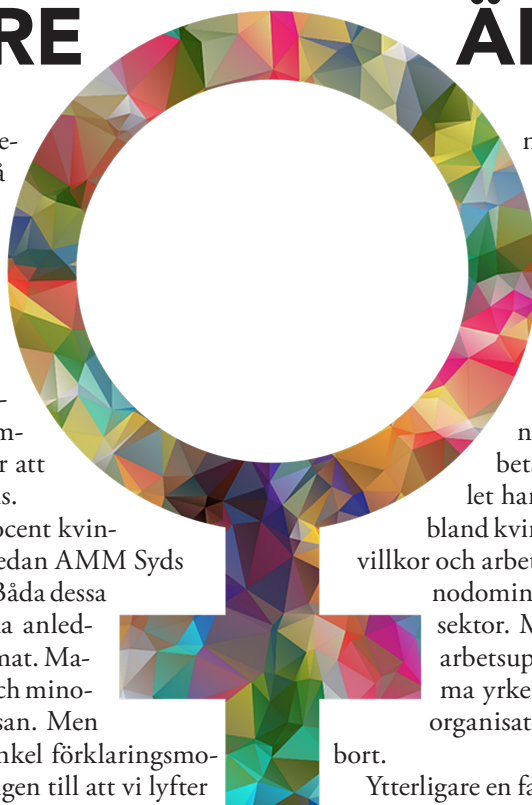
ÄR KVINNORS ARBETSMILJÖ VIKTIGARE ÄN MÄNS?

Det här numret av Bulletin har temat "Kvinnors arbetsmiljö" så rubrikfrågan är väl på sitt sätt befogad. Men NEJ, kvinnors arbetsmiljö är inte viktigare än mäns. Inte för oss på Yrkes- och miljödermatologi i Malmö (YMDA) och Arbets- och miljömedicin Syd (AMM Syd). Så varför då göra ett sådant temanummer? Det finns flera anledningar att sätta kvinnors arbetsmiljö i fokus.

På YMDA är det cirka 60 procent kvinnor bland klinikens patienter medan AMM Syds patienter till 75 procent är män. Båda dessa förhållanden är på sitt sätt goda anledningar till att sätta mer ljus på temat. Majoritet i sig ger uppmärksamhet och minoritet riskerar att drunkna i massan. Men detta är egentligen en väldigt enkel förklaringsmodell och inte alls huvudanledningen till att vi lyfter Kvinnors arbetsmiljö som tema.

Många av de teman som vi skriver om i Bulletin, exempelvis traditionellt tung industri, vibrationer, asbest och kanske luftvägar, kan lätt bli obalanserade och till stora delar handla om mäns miljö och villkor. Vi tycker dock att vi genom Bulletin vid ganska många tillfällen försökt bryta det mönstret genom att skriva om mera kvinnodominerande fack som, "Vård & omsorg" och "Skönhetsbranschen". Men även rent allmängiltiga nummer om exempelvis "Mat", "Inomhusmiljö" och "Barns miljö".

Kvinnors arbetsmiljö och förutsättningar på arbetsplatser är till vissa delar väldigt olik mäns och ibland dessutom alldeles unik. Det mest uppenbara är graviditet som självklart måste fungera på ett säkert och hållbart sätt på alla arbetsplatser. Det finns kvinnodominerade yrken utanför vården och skönhetsbranschen som också har problem med både belastningar och stress. Kvin-

nor rapporterar mer arbetsorsakade besvär än män i ett flertal yrken. Varför? Detta är alla goda anledningar till att skriva om "Kvinnors arbetsmiljö".

Arbetsmiljöverket (AV) pekar i en artikel i detta nummer på ett flertal faktorer som tydligt visar på skillnader mellan kvinnors och mäns arbetsmiljö och arbetsvillkor. Sedan början av 2010-talet har arbetsrelaterad ohälsa ökat mest bland kvinnor. Man ser från AV:s håll sämre villkor och arbetsmiljö, på flera punkter, för kvinnodominerad verksamhet inom kommunal sektor. Man ser en ojämlig fördelning av arbetsuppgifter mellan könen inom samma yrke. Många sådana strukturella och organisatoriska faktorer behöver arbetas

bort.

Ytterligare en faktor som i sammanhanget är viktig och som tas upp på flera ställen i denna Bulletin är den fortsatta ojämställdheten i samhället där kvinnor fortfarande tar större ansvar för stora delar av livet utanför arbetsplatsen.

Kvinnors arbetsmiljö är inte viktigare än mäns, men i många avseenden annorlunda och med andra grundförutsättningar än mäns. Därför är temat angeläget och viktigt att belysa och skriva om.

Marléne Isaksson

Sektionschef

marlene.isaksson@skane.se

Yrkes- och miljödermatologi i Malmö

Richard Davidsson

Verksamhetschef

richard.davidsson@skane.se

Arbets- och miljömedicin Syd

1. Ledare: Är kvinnors arbetsmiljö viktigare än mäns?

2. Kalender.

Anslagstavla.

Nya rapporter från AMM

3. Bra arbetsmiljö är en jämställdhetsfråga.

4. Hotellrumsstädning -

risk för belastningsskada.

Handksem - finns det skillnader mellan

kvinnor och män?.

5. AMM Syd föreslår åtgärdsnivåer för ergonomisk belastning.

6. Två som bryter mönster.

7. Får kvinnor mer ont på jobbet?

8. Risker i arbetsmiljön för gravida och ammande.

ANSLAGSTAVLA

GDPR

Till dig som är Bulletin-prenumerant!
Dina uppgifter finns hos AMM Syd för att du anmält dig som prenumerant av Bulletin. Dessa uppgifter används inte i något som helst annat syfte.
Läs mer på skane.se/personuppgifter om dina rättigheter och om hur Region Skåne hanterar personuppgifter. Du kan närsomhelst [avregistrera dig](#) som prenumerant.

KALENDER

UTBILDNINGSDAG:
LUNGSJUKDOMAR I ARBETSLIVET - TEORI OCH PRAKTIK

Datum: Tisdag 18 september 2018

Plats: Gamla gästmatsalen. Medicon Village, Lund.

Vid frågor kontakta:

Ulla Andersson ulla.bk.andersson@skane.se eller telefon : 046 -17 31 85

KURS:
BELASTNINGSERGONOMI

Datum: 19-20 september 2018

Plats: Gamla gästmatsalen. Medicon Village, Lund.

Vid frågor kontakta:

Jenny Gremark-Simonsen jenny.gremark-simonsen@skane.se

UTBILDNINGSDAG:
ARBETE MED HANDHÅLLNA VIBRERANDE VERKTYG - RISKBEDÖMNING, PREVENTION OCH MEDICINSK KONTROLL

Datum: Torsdag 18 oktober 2018

Plats: Gamla gästmatsalen. Medicon Village, Lund.

Vid frågor kontakta: Ulla Andersson

Jenny Gremark-Simonsen

kontakta: ulla.bk.andersson@skane.se jenny.gremark-simonsen@skane.se

eller telefon : 046 -17 31 85

KURS:
HEL- OCH DELKROPPSVIBRATIONER

Datum: 27-28 november 2018

Plats: Gamla gästmatsalen. Medicon Village, Lund.

Vid frågor kontakta: Jan-Eric Karlsson jan-eric.y.karlsson@skane.se

Mer information om och anmälan till våra kurser och utbildningar finns på vår hemsida <http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/utbildningar/>.

NYA RAPPORTER FRÅN AMM SYD

Besök <http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/rapporter/> för att se AMM Syds senaste rapporter.

Eller klicka på respektive sida nedan i nätupplagan för att direkt öppna rapporten.

- 1 Har EAN-kodens placering någon betydelse för arbetsbelastning vid kassaarbete?
- 2 Helkroppsvibrationer vid harvning & höbalstransport med minilastare.
- 3 MEBA – ländrygg. Test av inter-bedömarreliabiliteten.
- 4 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av rull- och pallcontainer m.m.
- 5 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av hjullastare.
- 6 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av gaffeltruckar.
- 7 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av stenkrossar.
- 8 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av kaminer och skorstenar.
- 9 Mät rapport – Exponeringsmätning av oorganiskt damm, mangandamm och buller på svetsföretag i samband med tillverkning av värmepumpar m.m.

BRA ARBETSMILJÖ ÄR EN JÄMSTÄLLDHETSFRÅGA

Arbetsmiljöverkets (AV) långsiktiga mål är att skapa förutsättningar för att färre kvinnor och män skadas, drabbas av ohälsa eller i värsta fall dör i arbetet. För att kunna nå dit har vi ett jämställdhetsperspektiv och arbetar genusmedvetet.

Kvinnor mår sämre på jobbet

Den arbetsrelaterade ohälsan ökade i samhället i början av 2010-talet, mest för kvinnor. Då gav regeringen AV uppdraget att arbeta med Kvinnors arbetsmiljö. Mellan 2011 och 2016 drev vi ett projekt för att skapa förutsättningar så att anställda i kvinnodominerade branscher ska kunna arbeta ett helt arbetsliv utan att bli sjuka. Vi samarbetade med forskare, för att ta fram kunskap som underlag till åtgärder. Ny kunskap växte fram under projekttiden och AV:s arbete och tillsyn utvecklades. Men när projektet avslutades 2016 hade ohälsan inte minskat för kvinnor. Tvärtom ökade den fortfarande.

Kvalitetsarbete nyckeln till bättre arbetsmiljö?

Även om vi vet mer efter projekttiden är det mycket som måste till för att män och kvinnor ska ha bra och lika arbetsmiljö. Det är tydligt att alla verksamheter måste genomsyras av ett genusperspektiv där strukturer som driver ohälsa, men också hälsa, synliggörs. Det är först när orsakerna blottas som de rätta åtgärderna kan genomföras. De forskare som utvärderade inspektionsinsatserna i projektet såg att de kommuner där det fanns positiva effekter kvar av AV:s inspektioner hade knutit jämställdhets- och arbetsmiljöarbete till ett systematiskt kvalitetsarbete och det är något vi måste dra lärdom av och sprida på landets arbetsplatser.

Kvinnornas arbetsmiljö – sämre än männens trots samma arbetsgivare

Vi måste också våga vara tydliga med att förutsättningarna för arbete och arbetsmiljö är sämre i kvinnodominerade sektorer. Inom projektet inspekterade vi bland annat kommunal verksamhet. För att lyfta genusperspektivet jämförde vi hemtjänstverksamhet och teknisk verksamhet i den kommunala sektorn. Vi såg stora skillnader mellan kvinno- och mansdominerade verksamheter. Det var tydligt att hemtjänsten, med flest kvinnor, hade sämre villkor och arbetsmiljö än de tekniska enheterna, där det arbetar flest män. Hemtjänstens chefer hade bland annat fler anställda per chef, sämre kommunikation med beslutsfattare, fler deltidanställda, sämre bilar och färre stödfunktioner. Inom annan verksamhet som handel och tillverkning visade våra inspektioner att även på samma arbetsplats eller inom samma yrke gör kvinnor och män olika saker. Kvinnor får ibland ”lättare” arbetsuppgifter för att slippa tunga moment. Det får ofta precis motsatt effekt. Vid tunga lyft finns maskiner och skyddsutrustning. Däremot är det vanligt att lätta repetitiva rörelser utförs utan hjälpmedel under en längre tid och de är mer skadliga än tunga lyft med stöd av lyfthjälpmedel.

Tillräckliga resurser för att lösa uppgiften – ett måste!

Vi vet att de högsta sjuktalen hänger ihop med organisatoriska och sociala faktorer i arbetsmiljön. För att komma till rätta med det måste arbetsgivarna arbeta på nya sätt. Arbetsgivaren måste organisera arbetet så att man ger förutsättningar för en bra arbetsmiljö och inte bara arbeta på individnivå. Politikerstyrda verksamheter är stora arbetsgivare med kvinnodominerad verksamhet. En hälsofrämjande arbetsmiljö måste ha balans mellan de krav som ställs på de anställda och resurserna. Många offentliga arbetsgivare vidtar åtgärder, men det har inte skett tillräckliga förändringar i strukturerna på en organisatorisk och övergripande nivå. Det ser vi bl. a. nu när vi inspekterar äldreomsorgen i en nationell tillsynsaktivitet.

Vi fortsätter arbeta evidensbaserat och med ett genusperspektiv för att utveckla tillsynen, våra regler, inspektionsmetoder och kommunikation. I alla våra inspektionsaktiviteter är genusperspektivet integrerat och våra inspektörer har nu verktyg för att lyfta det i sina inspektioner. Vid alla planerade inspektioner har vi nu möjlighet att använda en checklista för att jämföra kvinnors och mäns arbetsmiljö. Konkreta frågor som vi ställer är t.ex.: - Hur ser den arbetsrelaterade sjukskrivningen ut fördelat på kvinnor och män? - Vilka diagnoser dominerar för kvinnor respektive män? - Hur ser belastningsskadorna ut fördelat på kvinnor och män?

Ojämsställdhet – på arbetet och därhemma?

Jag ser med tillförsikt på framtiden, men inget kommer att ske av sig självt. Ett hinder på vägen är att samhällets maktstruktur innebär att kvinno- och mansdominerade verksamheter betraktas med olika logik. Kvinno-dominerat arbete värderas lägre och arbetsmiljön är sämre än i mansdominerade branscher. Ett annat problem är den generella ojämställdheten i samhället, som innebär att kvinnor tar större ansvar för hem, hushåll och omvårdnad av närstående. Dessa hinder måste vi alla, i hela samhället, hjälpas åt att överbrygga.

GENUS (allmän definition)

Begrepp som används för att urskilja vad som formar kvinnors och mäns sociala beteende. (Synonymt med socialt kön.)

Arbetsmiljöverkets sätt att arbeta med genusfrågan

När vi bygger in genusfrågan i våra arbets- och beslutsprocesser talar vi om jämställdhetsintegrering. En definition av jämställdhetsintegrering som allmänt används är utarbetad av Europarådet:

”Jämställdhetsintegrering innebär (om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.”

Peter Burman
Regionchef, region Syd
Arbetsmiljöverket
peter.burman@av.se

HOTELLRUMSSTÄDNING – risk för belastningsskada!

Hotellrumsstädning är ett kvinnodominerat yrke. Det är fysiskt påfresande och majoriteten av städarna har ont i kroppen, framförallt i axlar och rygg, p.g.a. sitt arbete. Många är också stressade eftersom de inte hinner med att städa det antal rum de blivit tilldelade under ordinarie arbetstid.

Flertalet av de arbetsuppgifter som förekommer utförs i vridna och böjda ställningar på svåråtkomliga ställen, som t.ex. städning av toalettstol

och badkar. Även bäddning, dammsugning under möbler o.s.v. är påfresande för kroppen, speciellt när de, som vid hotellrumsstädning, upprepas många gånger under en arbetsdag. AMM Syd har undersökt den fysiska belastningen hos 14 kvinnliga hotellrumstädare och jämfört den mot våra föreslagna åtgärdsnivåer mot belastningsskada ([Rapport 18:2017](#); mer om åtgärdsnivåerna på sidan 5) och mot andra yrken. Vi mätte arbetsställningar och rörelser för huvudet, övre delen av ryggen, överarmarna, handlederna samt muskelbelastning och tid för återhämtning i skulder- och underarmsmusklerna. Vi fann att städarna har en väldigt hög arbetsbelastning, både vad gäller rörelsehastighet, arbetsställningar och muskelbelastning. Dessutom var andelen tid då musklerna hade möjlighet att återhämta sig för låg. De 14 kvinnorna överskred nio av våra elva föreslagna åtgärdsnivåer. Det är också den kvinnliga yrkesgrupp som visat högst rörelsehastighet i överar-

men, störst framåtböjning i ryggen och högst muskelbelastning i underarmen av 50-talet olika yrken som vi hittills mätt på. Hotellrumsstädare har en hög risk att drabbas av belastningsskador.

Som en direkt effekt av den rapport om hotellrumstädarens arbetsbelastning som AMM Syd skrev i samband med undersökningen ([Rapport 4:2017](#)), har en partsgemensam arbetsgrupp (arbetsgivare och fackförening) bildats som ska arbeta med att kartlägga hotellstädarens arbetsmiljö. Syftet är att i förlängningen skapa en hållbar och sund arbetsorganisation inom hotellstäd för att förbättra arbetsmiljön för hotellstädare.

Lyssna även på en intervju om hotellstädarens arbetsmiljö i Sveriges Radio P1s "Kluvet Land".
<https://sverigesradio.se/kluvetland>

Camilla Dahlqvist

Doktorand i belastningsergonomi
camilla.dahlqvist@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

HANDEKSEM – finns det skillnader mellan kvinnor och män?

Handeksem är vanligt och var tionde svensk har haft handeksem det senaste året. Det är främst unga kvinnor som drabbas. Enkätstudier visar att handeksem sänker livskvaliteten, särskilt för kvinnor. Det är dessutom en sjukdom som är kostsam för samhället eftersom den ofta leder till långa sjukskrivningar och till och med att man kan tvingas byta arbete.

En viktig riskfaktor för handeksem är våtarbete, vilket är vanligare bland kvinnor både i arbete och i hemmiljö. I enkätstudier om handeksem uppger kvinnor i högre grad exponering för försämrande faktorer som kontakt med tvål, diskmedel och färsk livsmedel. Män angav i betydligt större utsträckning motorreparationer, målningsarbete och liknande som möjliga försämrande faktorer. Man kan misstänka att kvinnors försämringsfaktorer är mer frekvent förekommande än männens, särskilt om man ser till exponering utanför arbetet. I stora kvinnodominerade yrkesgrupper, t.ex. vården är exponeringen för hudirriterande faktorer dessutom ungefär densamma i arbete och hemmiljö, vilket ger huden en sammanlagd större belastning.

Det finns ingenting som tyder på att kvinnor och män vid samma exponering har olika tendens att utveckla kontaktallergi som kan leda till kontaktallergiskt eksem. Däremot skiljer sig exponeringen för allergiframkallande ämnen åt i olika branscher och köns-

fördelningen är också mycket olika. Att minimera risken för kontaktallergiskt handeksem är dock alltid angeläget, och produkter med kända kontaktallergen bör undvikas på arbetsplatsen.

Kvinnor har heller inte känsligare hud än män på så sätt att de lättare skulle få irritationseksem på grund av kontakt med t.ex. lösningsmedel, tvål och vatten. En annan viktig riskfaktor för handeksem är om man haft eksem som barn, vilket kvinnor oftare anger, men det är möjligt att detta överskattas i enkätstudier.

Handeksem kan förebyggas genom t.ex. information om god hudvård på arbetsplatser, samt tillgång till mjukgörande krämer. Den faktor som enskilt pekats ut som orsaken till att handeksem är vanligare hos kvinnor än hos män är våtarbete i kombination med kontakt med irriterande ämnen. Ofta beror detta på att kvinnor utöver att exponeras på arbetsplatsen också tar ett större ansvar för hushållsarbetet. Med större jämställdhet på detta område så skulle kanske också besvären med handeksem hos kvinnor minska.

Ann Pontén

Överläkare, docent
ann.ponten@skane.se
Yrkes- och miljödermatologi, Malmö

Våtarbete innebär att händerna är fuktiga under lång tid eller utsätts för upprepade handtvättar under arbetsdagen, vilket verkar irriterande på huden. Den definition av våtarbete som oftast används kommer från Tyskland och definierar våtarbete som

- Fuktiga händer mer än två timmar/dag eller
- Användning av handskar mer än två timmar/dag eller
- Handtvätt mer än 20 gånger/dag.

AMM SYD föreslår ÅTGÄRDSNIVÅER för ergonomisk belastning

Det är välkänt sedan länge att påfrestande arbetsställningar, höga muskelbelastningar eller ensidigt upprepat rörelser ökar risken för belastningsskador. Trots detta har alltför många fortfarande ett arbete som innebär risk för skador. Många års forskning och praktiskt arbetsmiljöarbete har ännu inte löst problemen.

Smärta i muskler och leder är en av de vanligaste orsakerna till att människor blir sjukskrivna. För den som drabbas innebär det ofta försämrad livskvalitet, inkomstbortfall och i värsta fall utslagning från arbetslivet. Skadorna innebär också stora kostnader för företag och samhälle.

För att minska risken för arbetsorsakade sjukdomar finns det för andra risker i arbetet - t.ex. kemikalier, buller och vibrationer - lagstadgade mätbara gränsvärden som inte får överskridas. Men sådana gränsvärden saknas för ergonomisk belastning. Vi anser att detta är ett hinder i det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

Att mäta är att veta

En förutsättning för att kunna bestämma ett gränsvärde är att man kan mäta nivån på belastningen i arbetet, med objektiva metoder. Dessutom måste man ha kunskap om samband mellan belastningar och besvär. AMM Syd har under drygt 25 år utvecklat och tillämpat tekniska metoder för att mäta ergonomisk belastning. Genom att placera elektroder och sensorer på huvud, rygg, armar och händer kan vi mäta vilka arbetsställningar, rörelsehastigheter och muskelbelastningar som förekommer i ett arbete. Vi har under åren genomfört drygt 1000 mätningar på personer i ett 60-tal olika arbeten, t.ex. industriarbete, styckning, kassaarbete och tandvård. Samtidigt har vi kartlagt besvärsförekomsten i samma grupper. Data från många yrkesgrupper har gjort det möjligt att bedöma nivåer och beräkna samband mellan ergonomisk belastning och risk för sjukdom. Målet med denna långsiktiga forskning är att skapa kunskapsunderlag som gör det möjligt att bestämma gränsvärden för ergonomisk belastning.

Åtgärdsnivåer

Som ett led i detta arbete har vi nu föreslagit åtgärdsnivåer för ergonomisk belastning. Dessa nivåer baseras på våra forskningsresultat, på övrig vetenskaplig litteratur och på vår grupps samlade kunskap och erfarenhet. Om åtgärdsnivåerna överskrids anser vi att belastningen är oacceptabelt hög och att det finns stor risk att drabbas av belastningsskada. Därför behövs åtgärder för att minska belastningen i arbetet. Ett exempel på skadlig belastning är om man under minst halva sin arbetsdag böjer huvudet framåt mer än 25 grader från upprätt position. Ett annat exempel gäller om man rör sina handleder/händer med en vinkelhastighet på mer än 20 grader per sekund, under minst halva arbetsdagen. Sådana belastningar förekommer ofta vid ensidigt upprepat arbete. Det finns dock inga garantier för att belastningar under åtgärdsnivåerna är riskfria, eftersom det kan finnas känsliga individer som riskerar att skadas vid en lägre belastning

Det pågår ett utvecklingsarbete hos oss och i andra forskargrupper för att förenkla mätmetoderna, så att fler – t.ex. företagshälsovård eller skyddsombud – ska kunna utföra tekniska mätningar av ergonomisk belastning. Vårt syfte och förhoppning är att åtgärdsnivåerna ska användas vid riskbedömningar och som underlag för diskussion om förebyggande åtgärder, på samma sätt som vi använder gränsvärden för andra risker i arbetet.

Inger Arvidsson

Belastningsergonom, docent
inger.em.arvidsson@skane.se
 Arbets- och miljömedicin Syd

Bild: I rapporten "Åtgärdsnivåer mot belastningsskada" finns mer information om våra åtgärdsnivåer!

Malou Holmström, 33 år från Ängelholm, har arbetat i drygt 2 år som träarbetare/byggnadssnickare vid ett bygg- och anläggningsföretag i Skåne och Halland.

– Jag jobbade tidigare ganska många år inom vården, men tappade under vägen kärleken och känslan för det jobbet. Samtidigt har jag, med en pappa som jobbat med maskinuthyrning och en bror som är snickare, egentligen alltid haft drömmen om att jobba på bygge. Så jag sökte utbildning och kom in.

Vad är positivt och vad är negativt med att vara kvinna inom byggbranschen?

– Jag ser egentligen inget negativt, är det blixtsnabba svaret från Malou. Men visst, första gipsplattan jag lyfte var tung. Och jobbet är fysiskt tungt. Men jag styrketränar sex dagar i veckan och är dessutom PT, så lyften på jobb ser jag lite som träning. Så just den biten är inget negativt för mig men kan såklart vara för andra. Och även om inte det var avgörande för att jag bytte bransch, så är lönen betydligt bättre här än i vården. Jag går aldrig tillbaka till vården, säger Malou bestämt.

Vi på AMM Syd inbillar oss att det är få kvinnor i byggbranschen. Stämmer det?

– Ja det stämmer. Vi är fem kvinnliga träarbetare av totalt ca 225 hantverkare på företaget, förklarar Malou. En hel del kvinnliga arbetsledare finns det, och det är också mitt mål.

Varför tror du att det är så då?

– Dels är ju byggen av tradition mansdominerade och kommer nog vara så under många många år. Och som jag sa förut så är det ett tungt arbete och det bidrar nog till att vi inte är fler kvinnor. Men jag vill då säga att det går att byta till lättare arbetsuppgifter och moment om man någon dag har för ont i ryggen t.ex., och det gäller ju naturligtvis även för män. Sedan är ju även jargongen ”mansdominerad” och bitvis kan det vara grova skämt. Jag har personligen inga problem med det och faller ganska lätt in i samma jargong. Samtidigt vill jag vara tydlig med att man inte ”ska ta vad som helst” bara för att det är en mansdominerad arbetsplats. Men alla kvinnor klarar nog inte av det, menar Malou.

Vad vill du säga till andra kvinnor som funderar på att söka sig till byggbranschen?

– SÖK! är Malous snabba svar. Men nej, det kan jag inte ge som allmänt råd. Det måste man själv känna. Men träna och ät vettigt och rätt. Det hjälper en oavsett vilket jobb eller vilken bransch man väljer, avslutar Malou

Zoli Mikoczy
Redaktör

zoli.mikoczy@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

TRÅ SOM BRÄTER W@NSLEB

Malou berättar hur det är att arbeta som kvinna inom byggbranschen, men hur är det att arbeta som man på en starkt kvinnodominerad arbetsplats? Jag har pratat med Rafael Caballero som arbetat som barnmorska i fem år på förlossningen i Lund. Tidigare har han även arbetat i Spanien och Storbritannien. Rafael berättar att han först utbildade sig till sjuksköterska, men att jobbet på en canceravdelning blev tungt.

– Det var många patienter som inte klarade sig och det blev lätt att man tog jobbet med sig hem.

När Rafael tillsammans med flera kollegor flyttade till Storbritannien och några av dem valde att utbilda sig till barnmorskor bestämde han sig också för att testa, något han aldrig ångrat:

– Jag kände direkt att jag hamnat rätt, detta passade mig perfekt. Han tänkte inte direkt på att det skulle vara ett kvinnoyrke och i Storbritannien fanns det redan fler manliga barnmorskor på samma avdelning.

– I Storbritannien sågs det inte som något konstigt och jag tror också att det blev mer naturligt när jag inte var den första mannen på avdelningen.

På förlossningen i Lund är han den enda manliga barnmorskan, men ser mest positiva aspekter med det:

– Mina kollegor tycker det är jätteroligt att det finns en man. Jag tror till och med att jag kan bli extra positivt bemött eftersom jag är ensam man. Men överhuvudtaget är det väldigt god stämning på arbetsplatsen, vi trivs alla tillsammans.

Att komma på något negativt är svårare, men efter lite funderande säger Rafael:

– Det kanske inte blir lika mycket socialt umgänge med kollegorna utanför arbetet.

Han har ingen klar bild över varför så få män arbetar som barnmorskor, men tror att det i stor utsträckning handlar om en kultur:

– Man tänker helt enkelt inte på att man kan jobba med detta som man.

Jag frågar om han har några råd till andra män som är intresserade av barnmorskeyrket.

– Jag tror det är viktigt att vara självsäker, att känna att det här är mitt arbete och jag är duktig på det. Man kan träffa på personer som inte förstår ens yrkesval och då kan man känna sig nedtryckt om man inte har den säkerheten.

Han tycker dock att det är viktigt att testa om man är nyfiken.

– Arbete är arbete och ditt kön spelar ingen roll! Gör det du älskar och låt inte andra hindra dig, avslutar Rafael.

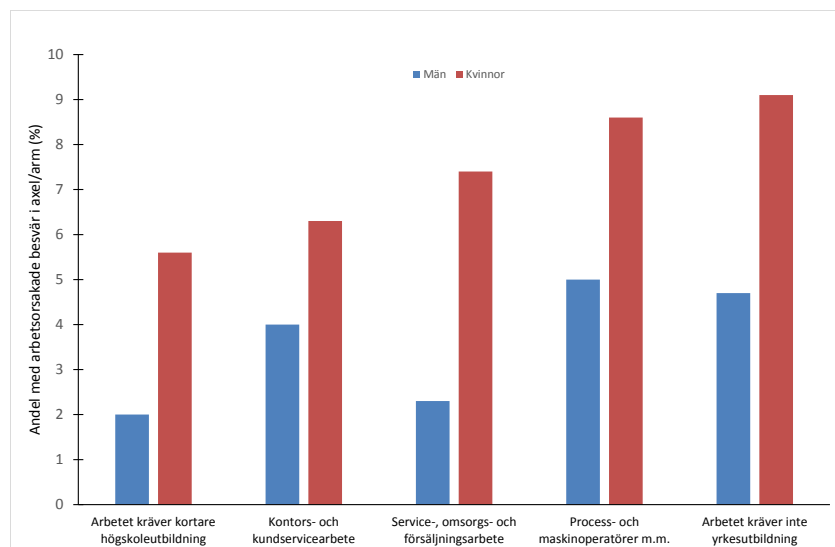
Estelle Larsson
Miljöhygieniker

estelle.larsson@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

Får kvinnor mer ont på jobbet?

I statistiska centralbyråns databas finns möjlighet att ta fram uppgifter om besvär orsakade av arbetet. Uppgifterna samlas in varannat år genom telefonintervjuer. Här syns tydligt att kvinnor rapporterar ungefär dubbelt så mycket arbetsorsakade besvär som män, i en lång rad yrken (Figur 1).

sambanden mellan exponering och respons (d.v.s. uppkomna besvär). Vi fann tydliga samband mellan en rad exponeringar (exempelvis arm- och handledsrörelsehastighet och muskelaktivitet) och en rad smärttillstånd och diagnoser (exempelvis tension neck syndrome, tennisarmbåge och karpaltunnelsyndrom).

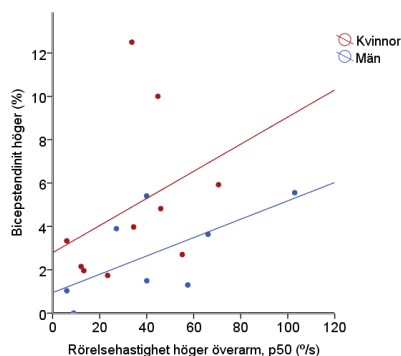
Figur 1. Förekomst av arbetsorsakade besvär i axel/arm bland män och kvinnor i olika yrken 2016. Källa SCB.

Varför är det så här?

Har kvinnor mer ont oavsett vad de jobbar med? Har kvinnor mycket sämre jobb? Eller är kvinnor känsligare för arbetsbelastning än vad män är? Vi har funderat mycket på detta. Genom åren har vi undersökt män och kvinnor i ett 60-tal yrken, och beräknat hur stor andel som uppfyller kriterierna för en diagnos i övre rörelseorganen (nacke, axlar, arm, handled etc). Det stämmer väl att dessa diagnoser är två-tre gånger vanligare bland kvinnor. Vi har misstänkt att kvinnor i större utsträckning än män får utföra ensidiga repetitiva arbetsuppgifter, och att detta kan vara en förklaring till varför de drabbas oftare. Men i en studie undersökte vi män och kvinnor som stod bredvid varandra vid samma löpande band och utförde exakt samma montering. Även där drabbades kvinnorna av besvär ungefär dubbelt så ofta som männen. När vi mätte deras belastning framkom, inte oväntat, att kvinnorna fick använda betydligt större andel av sin maximala kraft för att utföra jobbet än vad männen gjorde.

I två studier har vi sammanställt alla våra data om genomsnittlig exponering och förekomst av sjukdom för dessa yrkesgrupper och beräknat

Ökande exponering innebar en högre andel drabbade inom yrkesgruppen. Intressant är att för de allra flesta av våra samband var lutningen på exponerings-responskurvan ungefär lika brant för män och kvinnor (Figur 2). Å andra sidan låg kvinnornas kurva oftast över männens. Om detta stämmer har alltså kvinnor en högre risk för att ha ont i övre rörelseorganen, men risken att få mer ont av ökande arbetsbelastning är lika stor för män och kvinnor.

Figur 2. Andelen med inflammation i bicepsen ökar med cirka fem procentenheter för varje ökning av rörelsehastigheten i överarmen med tio grader per sekund hos både män och kvinnor.

Catarina Nordander
Överläkare

catarina.nordander@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

Detta är YMDA

Yrkes- och miljödermatologiska avdelningen i Malmö utreder hudsjukdomar som misstänks ha med arbetet att göra, men även sådana som misstänks orsakade av fritidsaktiviteter och faktorer utanför arbetsmiljön. Remiss behövs för utredning och kan skrivas av läkare, företagssköterska, skyddsombud, tandläkare, försäkringskassa eller arbetsförmedling.

Tidsbokning/avbokning: 040-33 78 72 ,
040-33 65 16 mellan kl 8.00 – 16.00.
Fler kontaktuppgifter hittar du på
www.skane.se/SUS/YMDA

Behöver DU hjälp från AMM Syd?

Har du medicinska frågor, frågor om arbetsmiljön eller den allmänna miljön? Eller gäller det ett enskilt patientärende? Ring 046-17 31 85 mellan kl 8.30 – 16.00. Behöver du fråga om analyser, provtagningsutrustning eller remisser? Ring 046-17 31 95 mellan kl 8.30 – 16.00, eller maila: amm@skane.se

LÄNKHJÄLP

I dagens texter blir det allt vanligare med länkar. Vi använder oss så klart av detta även i Bulletin, och hänvisar i dessa ofta till rapporter eller äldre nummer av Bulletin.

Tyvärr är länknamn till våra hemsidor ofta långa och otympliga att skriva ut i sin helhet. Här kommer lite tips för att lättare hitta:

AMM Syd:s hemsida:
<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/>

För rapporter sök vidare under:
Rapporter och sök i kategorierna

För äldre nummer av Bulletin sök i:
Bulletin - Tidigare utgåvor

För kurser - utbildningar sök under:
Utbildningar

För helt klickbara länkar se vår elektroniska utgåva av Bulletin:
<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/bulletin/>

Risker i arbetsmiljön för gravida och ammande

AMM Syd får ofta frågor från gravida som undrar över risker i sin arbetsmiljö. Tyvärr ser vi att det i många fall finns brister i arbetsplatsens systematiska arbetsmiljöarbete då arbetsgivaren inte utfört riskbedömning eller inte känner till riskerna. Här är en sammanfattning över möjliga risker för gravida i arbetsmiljön och vilket regelverk som finns för gravida och ammande arbetstagare samt de speciella regler som gäller för egna företagare.

Förbjudna jobb under graviditet och amning

Regler för gravida i arbete finns i arbetsmiljöverkets föreskrift *Gravida och ammande arbetstagare*, [AFS 2007:15](#). Några arbeten är helt förbjudna för gravida att utföra. Exempel på sådana är arbeten som innebär blyhantering, vissa gruvarbeten under jord, rök- & kemdykning, dykeri samt arbete i miljöer med risk för exponering för vissa smittämnen. För andra arbeten krävs att man gör en individuell riskbedömning, t.ex. nattarbete, arbete som innebär risk för hot och våld, tunga lyft, vibrationer, buller, strålning och kemikalier. Gravida ska inte utsättas för buller över 80 decibel i genomsnitt under en åtta timmars arbetsdag jämfört med 85 decibel för icke gravida. En gravid ska heller inte exponeras för reproduktionsstörande eller cancerframkallande ämnen, t.ex. cytostatika. Föreskriften tar även hänsyn till att vissa smittämnen och kemiska ämnen kan utlösas i modersmjölk vilket kan exponera ammade barn varför vissa uppgifter inte bör utföras av ammande kvinnor. Enskilda faktorer hos den gravida, t.ex. diabetes, högt blodtryck ska vägas in i riskbedömningen, likaså om kvinnan själv upplever arbetssituationen som hotfull.

Enligt föreskriften *Systematiskt arbetsmiljöarbete* (AFS 2001:1) är det arbetsgivarens ansvar att tillgodose en säker arbetsmiljö

För gravida och ammande ska det finnas ett särskilt policydokument där risker i arbetet ska vara kartlagda, dokumenterade och kända hos berörd personal. Det gäller även studenter och inhyrd/tillfällig personal. Eftersom riskerna oftast är störst tidigt under en graviditet och en del ämnen som t.ex. bly lagras upp i kroppen, är det viktigt att kvinnor i fertil ålder informeras om eventuella risker med arbetet re-

dan innan anställningen påbörjas. Företsättning för att föreskrifterna ska gälla är att arbetsgivaren fått veta om graviditeten. Det är därför viktigt att den gravida så tidigt som möjligt underrättar sin arbetsgivare om graviditeten så att en individuell riskbedömning kan påbörjas. Riskbedömning ska genomföras omgående för arbete där arbetstagare är gravid, har fött barn högst 14 veckor innan arbete ska utföras eller för arbetstagare som ammar.

Det kan vara nödvändigt att anlita sakkunnig hjälp från företagshälsovård, arbets- och miljömedicinsk klinik eller annan expertis inom medicin eller arbetsmiljö vid bedömningen. Vid bedömningen av smittrisker bör smittskyddsläkare kontaktas. När det gäller strålningsrisk är det Statens Strålskyddsmyndighet som ansvarar.

Om riskbedömningen identifierar en risk för den gravida kvinnan och/eller fostret skall detta hanteras enligt följande steg:

- 1. Undanröj risken:** Arbetsgivaren ska i första hand göra förändringar i arbetsmiljön, så att risken försvinner.
- 2. Omplacera:** Om förändringar är omöjliga för att ta bort risken ska arbetsgivaren erbjuda omplacering till riskfria arbetsuppgifter.
- 3. Ansök om graviditetsspänning:** Om arbetsgivaren inte kan göra förändringar i arbetsmiljön eller ge den gravida andra arbetsuppgifter så får kvinnan inte vara kvar i arbetet så länge risken finns kvar. Arbetsgivaren skickar in ett utlåtande till försäkringskassan. För egna företagare krävs ett särskilt läkarutlåtande från läkare/yrkeshygieniker med specialistkompetens i arbets- och miljömedicin eller läkare inom företagshälsovård. Försäkringskassan avgör om graviditetsspänning beviljas.

Eva Tekavec
Specialistläkare
eva.tekavec@skane.se
Jakob Riddar
Yrkeshygieniker
jakob.riddar@skane.se
Arbets- och miljömedicin Syd

Läs mer i dessa faktablad om arbetsmiljörisker vid graviditet:

[AMM Göteborg](#)

[CAMM Stockholm](#)

Testa din kunskap

Vad i arbetsmiljön skulle kunna innebära en risk för en gravid? (se svar upp till höger)

1. Byggnadssnickare?
2. Frisör?
3. Flygvärdinna?

1. Buller, tunga lyft, helkropps vibrationer, kemikalier, klättrande på tak och ställningar.
2. Kemikalier (f a i början av graviditeten), obekvämt arbetsställning (sen graviditet).
3. Joniserande strålning. Obekväma arbetsställningar.

Bulletin informerar om den arbets- och miljömedicinska samt yrkes- och miljödermatologiska verksamheten vid Medicinsk Service, Skånes Universitetssjukhus i Malmö och Lunds Universitet.

Bulletin utkommer med fyra nummer (varav två tryckta) per år och är gratis.

Adress

Medicinsk Service,
Labmedicin,
Arbets- och miljömedicin Syd,
223 81 Lund
Tel 046-173185

amm@skane.se

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/>

Elektronisk utgåva

<http://sodrasjukvardsregionen.se/amm/bulletin/>

Ansvarig utgivare

Richard Davidsson
richard.davidsson@skane.se

Redaktör & Layout

Zoli Mikoczy
zoli.mikoczy@skane.se

Prenumeration och adressändring

Gudrun Persson
gudrun.persson@skane.se

Tryck

Media-Tryck, Lunds Universitet

ISSN

2000-3633

Artiklar publicerade i Bulletin får reproduceras mot uppgivande av källa.

LANDSTINGET BLEKINGE

REGION KRONOBERG

BÄSTA LIVSPLATSEN
Region Halland

LUNDS
UNIVERSITET